

Отримано: 29 жовтня 2018 р.

Прорецензовано: 01 листопада 2018 р.

Прийнято до друку: 05 листопада 2018 р.

e-mail: bolshakova777@ukr.net

DOI: 10.25264/2415-7384-2018-7-47-52

Большакова А. М. Психобіографічні особливості як предиктори суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»* : збірник наукових праць. Острог : Вид-во НаУОА, листопад 2018. № 7. С. 47–52.

УДК 159.9.072.4:165.745

Большакова Анастасія Миколаївна,*доктор психологічних наук, професор, Харківська державна академія культури*

ПСИХОБІОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЯК ПРЕДИКТОРИ СУБ'ЄКТИВНОЇ ВИЧЕРПАНОСТІ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Показано, що більшістю предикторів особистісної реалізованості як суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу є психобіографічні особливості психологічного минулого – реалізованість, негативне минуле, позитивне минуле (зворотний вплив), неусвідомлені негативні оцінки минулого. Виявлено, що причинна обумовленість суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу для осіб з її низьким та високим рівнем є багато в чому подібною. Встановлено, що розбіжності для низького та високого рівня полягають у тому, що оцінка насиченості подіями минулого та коефіцієнт дорослості є предикторами щодо особистісної реалізованості на рівні високих показників, а орієнтація на майбутнє – зворотним предиктором щодо особистісної реалізованості на низькому рівні.

Ключові слова: суб'єктивна вичерпаність особистісного потенціалу, особистісна реалізованість, психобіографічні особливості, суб'єктивна картина життя, психологічне минуле, психологічне теперішнє, психологічне майбутнє.

Anastasiia Bolshakova,*Doctor of Psychological Sciences, Professor, Dean of the Department of Psychology, Kharkiv State Academy of Culture*

PSYCHOBIOGRAPHY PECULIARITIES AS PREDICTORS OF SUBJECTIVE EXHAUSTION OF PERSONAL POTENTIAL

The paper presents that psychobiography peculiarities of psychological past (fulfillment, negative past, positive past (reverse influence) and unconscious negative attitude towards the past) are considered to be the predictors of subjective exhaustion of personal potential. It is shown that predictors of subjective exhaustion of personal potential for its high and low levels are almost the same. But there are some differences – predictors of subjective exhaustion of personal potential for its high level are the assessment of the richness of the past in events and adulthood coefficient, reverse predictor of subjective exhaustion of personal potential for its low level is orientation to the future.

Key words: subjective exhaustion of personal potential, personal fulfillment, psychobiography peculiarities, subjective vision of life journey, psychological past, psychological present, psychological future.

Постановка проблеми. Усвідомлення та переживання існування особистісного потенціалу як рушійної сили саморозвитку та самовдосконалення є обов'язковою умовою реалізації найважливішої екзистенційної потреби людини – потреби у самоздійсненні. За таких умов, самоздійснення, як досягнення важливих життєвих цілей, не завжди є позитивним процесом, а може призводити до виникнення низки негативних психічних феноменів, таких як криза смисловтрати, реалізація дефектних методів задоволення потреби в смислі життя, гедоністичний вакуум, тупиковий успіх, зупинка в особистісному та професійному зростанні. Вивчення особистісних факторів та предикторів виникнення негативних ефектів самореалізації та самоздійснення сприятиме визначенню більш ефективних напрямків та методів забезпечення психічного благополуччя та повноцінного функціонування особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З метою систематизованого вивчення сукупності негативних проявів процесу та результатів самоздійснення особистості як суб'єкта життєвого шляху в наших попередніх роботах було здійснено теоретико-методологічне обґрунтування та емпіричне вивчення феномену суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу – особистісної реалізованості людини в онтогенезі. Поняття «особистісна реалізованість» визначене як психічний образ, в якому відображено суб'єктивні уявлення про вичерпаність особистісного потенціалу людини, незадовільну оцінку результатів, перебігу та перспектив її самореалізації. Цей образ пов'язаний із стагнацією процесів життєвого самоздійснення на трьох етапах життя: у минулому, теперішньому та майбутньому [3].

Результати досліджень суб'єктивної картини життєвого шляху [4; 7], психологічного часу [1], та часових перспектив особистості [8] дозволили сформулювати обґрунтоване припущення, що важливими факторами розвитку суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу можуть бути психобіографічні показники особистості. У наших попередніх дослідженнях за допомогою регресійного аналізу дійсно

було встановлено, що найсуттєвішими предикторами особистісної реалізованості (не враховуючи рівень її вираженості) є такі психобіографічні особливості: реалізованість, негативне минуле, позитивне минуле (зворотний вплив) та фаталістичне теперішнє. Предикторами з помірним значенням є неусвідомлювані оцінки теперішнього, минулого та майбутнього. Слабкий вплив спричиняють коефіцієнт дорослості та очікувана тривалість життя [5]. На нашу думку, доречно уточнити систему предикторів для суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу в осіб з її низьким та високим рівнями.

Мета статті. Метою цього дослідження було вивчення особистісних предикторів суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу для її оцінок низького та високого рівнів. Гіпотезою нашої роботи є припущення про те, що спричинити переживання особистісної реалізованості можуть певні психобіографічні показники – особливості побудови суб'єктивної картини життєвого шляху.

Матеріали і методи.

У дослідженні взяли участь 243 особи віком від 21 до 49 років.

Діагностику рівня суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу було проведено за допомогою особисто розробленої методики «Опитувальник особистісної реалізованості» [2], який містить три шкали:

– «ретроспектива» характеризує суб'єктивні уявлення людини про низький рівень особистісного потенціалу в минулому: неповне використання особистісних ресурсів, неефективність життєвого планування, низький рівень активності, незадоволення від процесу та результатів самореалізації;

– «поточний момент» характеризує уявлення про низький рівень особистісного потенціалу у теперішньому: незадоволення наявністю та повнотою використання особистісних ресурсів, ненасиченість життя важливими справами, низький ступінь активності;

– «перспектива» оцінює негативні прогнози щодо наявності та реалізації особистісного потенціалу у майбутньому: переживання вичерпаності ресурсів, відсутність значущих задумів, слабе прагнення до особистісного зростання.

Для діагностики особливостей суб'єктивної картини життя використовували методики: семантичний диференціал часу (СДЧ) – для оцінки неусвідомлюваного ставлення до теперішнього, минулого та майбутнього; опитувальник Ф. Зімбардо ZTRI – для вивчення часових перспектив; опитувальник «Оцінювання п'ятирічних інтервалів (ОПІ) – для визначення усвідомлюваних оцінок теперішнього, минулого та майбутнього.

Статистичні методи: кластерний аналіз, множинний регресійний аналіз, однофакторний дисперсійний аналіз, тест Левена, тест Дункана.

Виклад основного матеріалу.

На першому етапі дослідження за допомогою кластерного аналізу було визначено типологічні профілі обстежуваних зі рівнем суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу. Кластеризацію (K-Means Cluster Analysis – кластерний аналіз за алгоритмом K-середніх) проведено за 4 змінними: загальний рівень суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу за «Опитувальником особистісної реалізованості», оцінки за шкалою «поточний момент», оцінки за шкалою «перспектива», оцінки за шкалою «ретроспектива». Результати подано в табл. 1 та на рис. 1.

Таблиця 1

Показники суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу за трьома типологічними профілями (кластерами) обстежуваних

Групи	Показники суб'єктивної реалізованості				Кількість осіб
	Поточний момент	Перспектива	Ретроспектива	Загальна оцінка	
1-й кластер	2,742857	1,978571	2,815873	7,537302	102 (41,97 %)
2-й кластер	3,60819	2,92763	3,65497	10,19079	57 (23,46 %)
3-й кластер	2,154762	1,584821	1,944444	5,684028	84 (34,57 %)

Для оцінок за всіма шкалами та загальним показником методики «Опитувальник особистісної реалізованості» однофакторний дисперсійний аналіз (One-Way ANOVA) дав максимально значущий результат, тест Дункана (Duncan Statistic) виділив три групи, які відповідають трьом кластерам, тест Левена (Levene Statistic) показав гомогенність дисперсій цих груп. Отже, за результатами кластерного аналізу встановлено, що досліджувані за першим типологічним профілем (41,97 % вибірки) мають середній рівень суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу за загальним показником та всіма окремими вимірами (у теперішньому, майбутньому та минулому), досліджувані за другим профілем (23,46 %) – високим, а досліджувані за третім профілем (34,57 %) – низьким рівнем суб'єктивної вичерпаності.

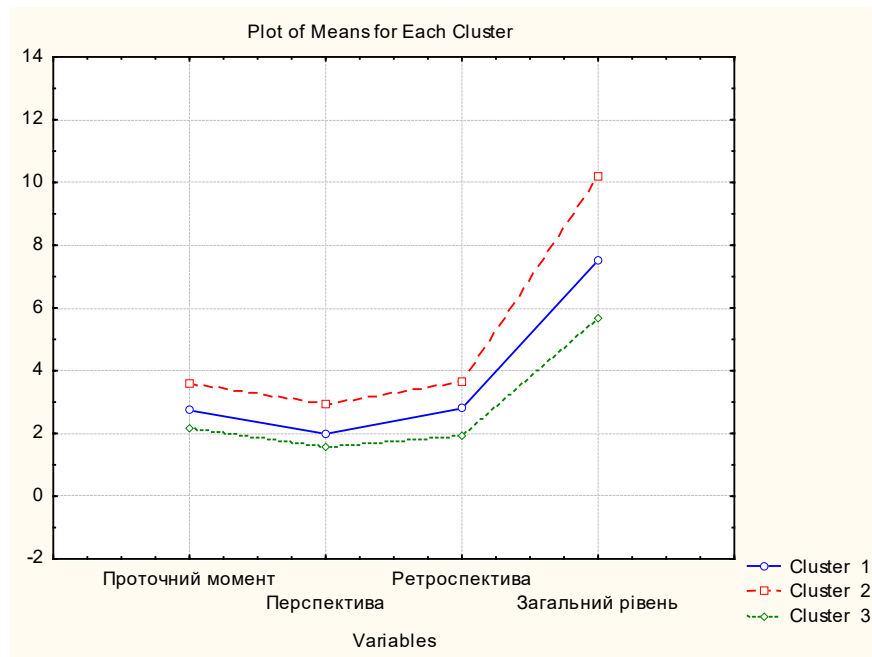

Рис. 1. Показники рівнів особистісної реалізованості

З метою визначення психобіографічних особливостей, які є особистісними предикторами суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу, на другому етапі дослідження було застосовано множинний регресійний аналіз показників відповідних методик. Під час визначення достовірних регресійних моделей враховували:

- коефіцієнт множинної кореляції (R) – для оцінки залежності особистісної реалізованості від сукупності показників суб'єктивної картини життєвого шляху (незалежних змінних);
- стандартизовані (β) та звичайні (B) регресійні бета-коефіцієнти – для оцінки значущості впливу кожної особливості суб'єктивної картини життєвого шляху на особистісну реалізованість;
- коефіцієнт множинної детермінації (R^2) – для визначення частки загальної дисперсії оцінок особистісної реалізованості, яку пояснює сукупність предикторів (показників суб'єктивної картини життєвого шляху).

Множинний регресійний аналіз проведено прямим покроковим методом. У результаті побудовано 8 регресійних рівнянь, що дозволяють визначити психобіографічні показники (особливості суб'єктивної картини життєвого шляху), які є предикторами особистісної реалізованості для осіб з її високим (1 – 4 рівняння) та низьким (5 – 8 рівняння) рівнями.

1. Регресійна модель для загального показника суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу для досліджуваних з її високим рівнем подана рівнянням ($R = 0,963$; $F = 38,04$; $p = 0,00001$), до якого увійшло чотири предиктори:

$OP_{загальний} = 11,91 + 0,74 \text{ Негативне минуле } ZTP1 + 0,25 \text{ Фаталістичне теперішнє } ZTP1 - 0,19 \text{ Оцінка насиченості подіями теперішнього } ОПІ - 0,63 \text{ Фактор «майбутнє» } СДЧ.$

Прогностичні можливості цього рівняння є високо надійними ($R^2 = 0,927$ – виділена сукупність предикторів пояснює 92% загальної дисперсії виміру загального показника особистісної реалізованості). Отже, для прогнозування високого рівня переживання вичерпаності особистісного потенціалу найбільше значення мають такі особливості суб'єктивної картини життєвого шляху: *негативне минуле* (за $ZTP1$; $\beta = 0,462$; $p < 0,00198$), *фаталістичне теперішнє* (за $ZTP1$ – безпорадне, безнадійне ставлення до майбутнього, відсутність планів та життєвих цілей; $\beta = 0,155$; $p < 0,03766$). Також суттєво впливають низькі показники *оцінки насиченості подіями теперішнього* (за $ОПІ$; $\beta = -0,397$; $p < 0,000239$) та зниження позитивного емоційного ставлення до майбутнього (фактор «майбутнє» $СДЧ$; $\beta = -0,365$; $p < 0,00898$).

2. Регресійна модель для показника «поточний момент» суб'єктивної вичерпаності для досліджуваних з високим рівнем особистісної реалізованості представлена рівнянням ($R = 0,911$; $F = 14,72$; $p = 0,00001$):

$OP_{«поточний момент»} = 5,3 + 0,48 \text{ Гедоністичне теперішнє } ZTP1 - 0,4 \text{ Позитивне минуле } ZTP1 - 0,28 \text{ Оцінка насиченості подіями минулого } ОПІ + 0,3 \text{ Фаталістичне теперішнє } ZTP1 - 0,22 \text{ Оцінка насиченості подіями теперішнього } ОПІ - 0,19 \text{ Оцінка насиченості подіями майбутнього } ОПІ + 0,3 \text{ Реалізованість } ОПІ - 0,64 \text{ Фактор «майбутнє» } СДЧ.$

Виділені вісім предикторів пояснюють 83% загальної дисперсії показників особистісної реалізованості у вимірі теперішнього ($R^2 = 0,83$). Найбільш впливовими предикторами переживання суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу у теперішньому часі є *реалізованість* (за ОПІ; $\beta = 1,69$; $p < 0,02417$), *фаталістичне теперішнє* (за ЗТPI; $\beta = 0,993$; $p < 0,00957$) та *гедоністичне теперішнє* (за ЗТPI – орієнтація на пошук задоволень, насолоди в теперішньому, відсутність турботи про завтрашній день; $\beta = 0,505$; $p < 0,01144$). Зниженню особистісної реалізованості як суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу сприяють такі особливості суб'єктивної картини життєвого шляху: *позитивне минуле* (за ЗТPI – приємна реконструкція минулого, тепле, сентиментальне ставлення до нього; $\beta = -0,618$; $p < 0,00031$); *оцінка насиченості подіями теперішнього* (за ОПІ; $\beta = -0,915$; $p < 0,000001$), *майбутнього* (за ОПІ; $\beta = -0,818$; $p < 0,00897$) та *минулого* (за ОПІ; $\beta = -0,345$; $p < 0,01425$); *позитивне емоційне ставлення до майбутнього* (фактор «майбутнє» СДЧ; $\beta = -0,721$; $p < 0,00094$).

3. Регресійна модель для показника «перспектива» суб'єктивної вичерпаності для досліджуваних з високим рівнем особистісної реалізованості подана рівнянням, яке містить сім предикторів ($R = 0,953$; $F = 29,66$; $p = 0,00001$):

$OP \text{ «перспектива»} = 2,51 - 0,34 \text{ Позитивне минуле ЗТPI} + 1,03 \text{ Гедоністичне теперішнє ЗТPI} + 0,66 \text{ Негативне минуле ЗТPI} + 0,41 \text{ Фаталістичне теперішнє ЗТPI} - 0,44 \text{ Оцінка насиченості подіями минулого ОПІ} + 0,14 \text{ Реалізованість ОПІ} - 0,251 \text{ Фактор «теперішнє» СДЧ}$

Прогностичні можливості цього рівняння високо надійні ($R^2 = 0,908$ – пояснення 90% загальної дисперсії показників особистісної реалізованості у вимірі психологічного майбутнього). Щодо розвитку високого рівня суб'єктивного відчуття особистісної реалізованості суттєве прогностичне значення мають такі особливості суб'єктивної картини життєвого шляху: *гедоністичне теперішнє* (за ЗТPI; $\beta = 0,84$; $p < 0,000001$), *негативне минуле* (за ЗТPI; $\beta = 0,794$; $p < 0,000001$), *реалізованість* (за ОПІ; $\beta = 0,447$; $p < 0,00022$), *фаталістичне теперішнє* (за ЗТPI; $\beta = 0,392$; $p < 0,00029$). Попередженню суб'єктивної вичерпаності у психологічній перспективі сприяють такі предиктори: *оцінка насиченості подіями минулого* (за ОПІ; $\beta = -1,154$; $p < 0,0001$), *позитивна емоційна оцінка, позитивне емоційне ставлення до теперішнього* (фактор «теперішнє» СДЧ; $\beta = -0,341$; $p < 0,00791$), *позитивне минуле* (за ЗТPI; $\beta = -0,319$; $p < 0,0484$).

4. Регресійна модель для показника «ретроспектива» для досліджуваних з високим рівнем особистісної реалізованості відображена рівнянням, яке містить шість предикторів ($R = 0,949$; $F = 27,16$; $p = 0,00001$):

$OP \text{ «ретроспектива»} = 4,09 + 0,92 \text{ Негативне минуле ЗТPI} - 0,4 \text{ Позитивне минуле ЗТPI} - 0,1 \text{ Оцінка насиченості подіями теперішнього ОПІ} - 0,11 \text{ Фактор «минуле» СДЧ} + 0,4 \text{ Коєф.дорослості ОПІ} + 0,08 \text{ Реалізованість ОПІ}$

Виділені предиктори пояснюють 90% загальної дисперсії показників особистісної реалізованості у вимірі психологічного минулого ($R^2 = 0,9$). Отже, на значне підвищення рівня особистісної реалізованості у вимірі майбутнього суттєво впливають такі особливості суб'єктивної картини життєвого шляху: *коєфіцієнт дорослості* (за ОПІ – показник підвищення психологічного віку, суб'єктивної переоцінки насиченості та значення прожитого періоду життя; $\beta = 1,971$; $p < 0,00094$), *негативне минуле* (за ЗТPI; $\beta = 1,047$; $p < 0,000001$), *реалізованість* (за ОПІ; $\beta = 0,55$; $p < 0,00065$). Для зниження особистісної реалізованості у перспективі значення мають *позитивне емоційне ставлення до минулого* (фактор «минуле» СДЧ; $\beta = -1,622$; $p < 0,005$), *позитивне минуле* (за ЗТPI; $\beta = -0,571$; $p < 0,00002$), *оцінка насиченості подіями теперішнього* (за ОПІ; $\beta = -0,409$; $p < 0,00096$).

5. Регресійна модель для загального показника суб'єктивної вичерпаності для досліджуваних з її низьким рівнем подана рівнянням ($R = 0,812$; $F = 9,51$; $p = 0,00001$):

$OP \text{ загальний} = 9,82 + 0,58 \text{ Негативне минуле ЗТPI} - 0,63 \text{ Майбутнє ЗТPI}$

Таким чином, для низького рівня особистісної реалізованості сприяє *негативне минуле* (за ЗТPI; $\beta = 0,59$; $p < 0,00006$), а перешкоджає орієнтація на *майбутнє* (за ЗТPI; $\beta = -0,444$; $p < 0,000006$). Прогностичні можливості цього рівняння досить надійні ($R^2 = 0,659$ – пояснює 65% загальної дисперсії виміру загального показника особистісної реалізованості).

6. Регресійна модель для показника «поточний момент» для досліджуваних з низьким рівнем суб'єктивної вичерпаності відображені рівнянням, яке містить п'ять предикторів ($R = 0,732$; $F = 5,68$; $p = 0,00001$):

$OP \text{ «поточний момент»} = 6 - 0,45 \text{ Майбутнє ЗТPI} - 0,35 \text{ Позитивне минуле ЗТPI} + 0,21 \text{ Фаталістичне теперішнє ЗТPI} + 0,42 \text{ Реалізованість ОПІ} - 0,66 \text{ Фактор «минуле» СДЧ} - 0,09 \text{ Фактор «майбутнє» СДЧ}$

Прогностичні можливості цього рівняння є прийнятно надійними ($R^2 = 0,535$ – виділена сукупність предикторів пояснює 53% загальної дисперсії особистісної реалізованості у вимірі психологічного теперішнього). Найбільше значення для прогнозування помірного рівня особистісної реалізованості мають такі особливості суб'єктивної картини життєвого шляху, як *реалізованість* (за ОПІ; $\beta = 3,003$; $p < 0,00181$) та *фаталістичне теперішнє* (за ЗТPI; $\beta = 0,341$; $p < 0,03062$). Зворотній вплив здійснюють такі

предиктори, як *орієнтація на майбутнє* (за ZTPІ; $\beta = -0,545$; $p < 0,000001$), *позитивне минуле* (за ZTPІ; $\beta = -0,489$; $p < 0,00056$), *позитивне емоційне ставлення до минулого* (фактор «минуле» СДЧ; $\beta = -0,497$; $p < 0,000003$) та *майбутнього* (фактор «майбутнє» СДЧ; $\beta = -0,403$; $p < 0,02196$).

7. Регресійна модель для показника «перспектива» для досліджуваних з низьким рівнем суб'єктивної вичерпаності подана рівнянням, яке містить шість предикторів ($R = 0,91$; $F = 23,87$; $p = 0,00001$):

OP «перспектива» = $10,02 + 0,26$ Негативне минуле ZTPІ – $0,28$ Позитивне минуле ZTPІ – $0,07$ Оцінка насиченості подіями теперішнього ОПІ – $0,3$ Оцінка насиченості подіями майбутнього ОПІ – Очікувана тривалість життя ОПІ + $0,22$ Реалізованість ОПІ – $0,07$ Фактор «теперішнє» СДЧ

Виділена сукупність предикторів пояснює 82% загальної дисперсії особистісної реалізованості у вимірі психологічного майбутнього ($R^2 = 0,829$). Для помірного розвитку суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу в психологічній перспективі суттєве прогностичне значення мають *реалізованість* (за ОПІ; $\beta = 2,19$; $p < 0,00073$) та *негативне минуле* (за ZTPІ; $\beta = 0,628$; $p < 0,000001$). Зворотний вплив можна спрогнозувати за рахунок таких предикторів, як висока *очікувана тривалість життя* (за ОПІ; $\beta = -1,768$; $p < 0,000008$), *оцінка насиченості подіями майбутнього* (за ОПІ; $\beta = -1,405$; $p < 0,000001$) та *теперішнього* (за ОПІ; $\beta = -0,201$; $p < 0,00525$), *позитивне минуле* (за ZTPІ; $\beta = -0,527$; $p < 0,000001$), *позитивне емоційне ставлення до теперішнього* (фактор «теперішнє» СДЧ; $\beta = -0,421$; $p < 0,000009$).

8. Регресійна модель для показника «ретроспектива» у досліджуваних з низьким рівнем суб'єктивної вичерпаності ($R = 0,739$; $F = 5,93$; $p = 0,00001$):

OP «ретроспектива» = $5,8 + 0,36$ Негативне минуле ZTPІ – $0,18$ Майбутнє ZTPІ + $0,26$ Фаталістичне теперішнє ZTPІ + $0,12$ Реалізованість ОПІ – $0,09$ Фактор «теперішнє» СДЧ.

П'ять предикторів суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу у вимірі психологічного минулого пояснюють 54% загальної дисперсії її показників низького рівня ($R^2 = 0,546$). Отже, для низького рівня суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу у ретроспективі виділено такі прогностичні фактори: *негативне минуле* (за ZTPІ; $\beta = 0,763$; $p < 0,000001$), *фаталістичне теперішнє* (за ZTPІ; $\beta = 0,519$; $p < 0,00294$), *реалізованість* (за ОПІ; $\beta = 0,285$; $p < 0,01462$). Також виділено предиктори із зворотним прогностичним значенням: *позитивне емоційне ставлення до теперішнього* (фактор «теперішнє» СДЧ; $\beta = -0,468$; $p < 0,00163$), *позитивне минуле* (за ОПІ; $\beta = -0,332$; $p < 0,02781$) та *орієнтація на майбутнє* (за ОПІ; $\beta = -0,269$; $p < 0,01215$).

У таблиці 2 подано результати регресійного аналізу для всіх психобіографічних особливостей, які досліджували у роботі як предиктори суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу.

Таблиця 2

Психобіографічні показники як предиктори суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу (СВОП)

Методики	Предиктори	Показники для різних рівнів СВОП							
		Високий рівень				Низький рівень			
		Загальний	Поточний момент	Перспектива	Ретро-спектива	Загальний	Поточний момент	Перспектива	Ретро-спектива
Опитувальник ОПІ	Оцінка насиченості минулого		–	–					
	Оцінка насиченості теперішнього	–	–		–			–	
	Оцінка насиченості майбутнього		–					–	
	Реалізованість		+	+	+		+	+	+
	Психологічний вік								
	Коефіцієнт дорослості				+				
	Очікувана тривалість життя							–	
СДЧ	Минуле				–		–		
	Теперішнє			–				–	–
	Майбутнє	–	–				–		
ZTPІ	Негативне минуле	+		+	+	+		+	+
	Гедоністичне теперішнє		+	+					
	Майбутнє					–	–		–
	Позитивне минуле		–	–	–		–	–	–
	Фаталістичне теперішнє	+	+	+			+		+

Примітка: позначка «+» використовується для маркування прямого (такого, що підсилює), позначка «–» – зворотного (такого, що послаблює) впливу предиктора на суб'єктивну вичерпаність особистісного потенціалу.

Результати регресійного аналізу, подані у табл. 2, дозволяють підтвердити гіпотезу про те, що психобіографічні показники є важливими предикторами особистісної реалізованості як суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу. Найсуттєвіший вплив спричиняють реалізованість, негативне минуле, позитивне минуле (зворотний вплив) та фаталістичне теперішнє. Деякі особливості або мають досить слабкий вплив (коефіцієнт дорослості та очікувана тривалість життя), або взагалі не є предикторами суб'єктивної вичерпаності (психологічний вік).

Висновки. Проведене дослідження дозволило визначити, що психобіографічні особливості є предикторами особистісної реалізованості як суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу.

1. Усі показники суб'єктивної вичерпаності (загальний та за трьома вимірами: минуле, теперішнє майбутнє) зазнають впливу психобіографічних показників – для них виділено майже однакову кількість предикторів.

2. Найбільшого прогностичного значення щодо розвитку суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу мають такі психобіографічні особливості, як реалізованість, позитивне минуле (зворотний вплив), негативне минуле та фаталістичне теперішнє. Психологічний вік не потрапив в жодну регресійну модель як предиктор суб'єктивної вичерпаності, а коефіцієнт дорослості та очікувана тривалість життя – в одну регресійну модель.

3. Більшістю предикторів особистісної реалізованості є психобіографічні показники щодо психологічного минулого. Отже, ставлення людини до прожитого етапу життя має найсуттєвіше значення для прогнозування суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу.

4. Причинова зумовленість суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу для досліджуваних з її низким та високим рівнем багато в чому є подібною. Утім, оцінка насиченості подіями минулого та коефіцієнт дорослості є предикторами щодо особистісної реалізованості на рівні високих показників, а орієнтація на майбутнє – зворотним предиктором щодо особистісної реалізованості на низькому рівні.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні уявлень щодо системи предикторів та факторів особистісної реалізованості як суб'єктивної вичерпаності особистісного потенціалу.

Література:

1. Абульханова К. А., Березина Т. Н. *Время личности и время жизни*. Санкт-Петербург: Алетей, 2001. 304 с.
2. Большакова А. М. Опитувальник особистісної реалізованості. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія : зб. статей*. Ялта : РВВ КГУ, 2010. Вип. 28. Ч. 1. С. 14–24.
3. Большакова А. М. Психологія особистісної реалізованості суб'єкта життєвого шляху : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2011. 312 с.
4. Кроник А. А., Ахмеров Р. А. *Каузометрия : Методы самопознания, психодиагностики и психотерапии в психологии жизненного пути*. Москва : Смысл, 2003. 258 с.
5. Bolshakova A. Features of subjective vision of life journey as predictors of personal potential exhaustion. *Наука і освіта*. 2018. № 5. Р. 79–84.
6. Boyd J. N., Zimbardo P. G. Time perspective, health and risk taking. *Understanding Behavior in the Context of Time : Theory, Research and Applications*. Mahwah, N. J. : Erlbaum, 2005. Р. 85–107.
7. Buhler C. Fulfillment and Failure of Life. *The Course of Human Life : A Study of Goals in the Humanistic Perspective* / C. Buhler & F. Massarik (Eds.). New York : Springer Publishing Co, Inc., 1968. Р. 400–421.
8. Zimbardo P. G., Keough K. A., Boyd J. N. Present time perspective as a predictor of risky driving. *Personality and Individual Differences*. 1997. № 23. Р. 1007–1023.